

Boğazlar rejimi hakkında Montreux de 20 temmuz 1936 tarihinde imza edilen mukavelenamenin tasdikine dair kanun lâyihası ve Hariciye ve Millî Müdafaa encümenlerinden mürekkebe Muhtelit encümen mazbatası (1/605) (*)

T. C.

Başvekâlet

Kararlar Müdürlüğü

Sayı : 6/2599

30 - VII - 1936

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

24 Temmuz 1932 tarihinde Lozanda imza edilen « Boğazların tâbi olacağı usule dair mukavelenamenin » yerine kaım olmak üzere 20 temmuz 1936 tarihinde Montröde imza edilmiş bulunan yeni mukavelenamenin tasdikına dair Hariciye vekilligince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetinin 29 - VII - 1936 tarihli toplantısında Yüksek Meclisearzı kararlaştırılan kanun lâyihası esbabı mucibesile birlikte sunulmuştur.

**Başvekil
İ. İnönü**

Esbabı mucibe lâyihası

Yüksek Meclisçe malûm olduğu veçhile boğazlar rejimini tanzim etmek üzere bir konferans aktolunması için Türkiye Hükûmetinin 29 mayıs1936 tarihinde vukubulan davetine alâkadar Devletlerden Bulgaristan, Fransa, İngiltere, Yunanistan, Japonya, Romanya, Sosyalist Sovyet Cümhuriyetleri İttihadı ve Yugoslavya Devletleri icabet etmiş ve konferansa yalnız İtalya - bidayeten daveti kabul ettikten sonra son anda Türkiyeye taallûk etmeyen esbab dolayısıyla - iştirak eylemeyeceğini bildirmiştir.

22 haziran 1936 da Montreux'de toplanan Boğazlar konferansı takriben bir ay sürmüş ve Boğazlar mukavelenamesi 20 temmuz 1936 tarihinde imza edilmiştir

Yüksek Meclisin tasdikına arz edilen işbu mukavele bir mukaddime ile 29 maddeden ibaret asıl mukavele, bir protokol ve dört lâhikadan mürekkeptir.

Mukaddime :

Mukaddimedede Boğazlardan mürur ve seyrisefaini Türkiyenin emniyeti ve Karadeniz sahildarı Devletlerin Karadenizdeki emniyeti kadrosu dahilinde korumak suretile mukavelenin yapıldığı tasrih edilmektedir.

Birinci madde :

Boğazlarda denizden mürur ve seyrisefain serbestisi prensibini teyid etmektedir.

Birinci fasıl :

Bu fasıl Boğazlardan ticaret gemilerinin geçişine mütealliktir.

Sulh zamanında beynelmilel sıhhi ahkâm geçerveşi içinde vazedilen Türk mevzuatı mucibince sıhhi kontrola tâbi olarak ticaret gemileri Boğazlardan serbestçe geçeceklerdir.

Harb zamanında Türkiye muharib olmadığı takdirde: Ticaret gemileri Boğazlardan geçmekte kezalik serbest olacaklardır.

Harb zamanında Türkiye muharib bulunduğu takdirde: Türkiye ile harb halinde bulunan bir memlekete aid olmayan ticaret gemileri - Düşmana muavenet etmemek şartile - Boğazlardan serbestçe geçeceklerdir.

(*) Mukavele ayrıca tevzi edilmiştir.

İkinci fasıl:

Harb gemilerine aittir.

Sulh zamanında harb gemileri: Mukavelename sulh zamanında harb gemilerinin Boğazlardan geçişi hususunda Türkiye'ye bir çok haklar tanımaktadır. Şöyle ki:

a) Boğazlarda transit halinde bulunabilecek bütün harb gemileri azamî olarak 15 000 tonilâtoyu ve dokuz parçayı geçmeyecektir.

Su üstü hafif gemileri, küçük harb gemileri ve muavin gemiler, sancakları ne olursa olsun, harb gemilerine müteallik diğer ahkâma tâbi bulunmaları şartile Boğazlardan hiç bir rüsum ve tekâlîfe tâbi olmadan gündüz geçebileceklerdir.

b) Karadeniz sahildarı Devletler 15 000 tonilâtodan fazla tonda olan saffı harb gemilerini ancak birer birer ve azamî iki torpedo refakatinde olarak Boğazlardan geçirebileceklerdir.

c) Mayî ve gayri mayî mahrukatın nakli için inşa edilen muavin gemiler evvelden ihbar kaydına tâbi tutulmaksızın boğazlardan serbestçe geçeceklerdir.

d) Boğazlardan geçecek harp gemileri için Türkiye Hükûmetine diploması tarikile 8 gün evvel haber verilecektir. Kara denize gayri sahildar Devletler için bu müddetin 15 güne iblâğı arzuya şayan olduğu tasrih edilmiştir.

e) Karadenize sahildar olmayan Devletlerin Karadenizde bulundurabilecekleri tonilâto yekûnu 30 000 i geçmeyecektir. Şu kadar ki mukavelenin imzası tarihinde Kara denizde en kuvvetli donanmanın tonilâtosu sonradan lâakal 10 000 ton tezyüd eylediği takdirde mezkûr 30 000 tonluk yekûn o derece tezyid edilecektir. Ancak bu tezyid azamî 45 000 tonu geçmeyecektir.

f) Boğazlardan geçen harp gemilerinin içinde bulunan hava sefineleri kullanılmayacaktır.

g) Kara denizde sahildar bulunmayan Devletlerin bu denizde bulunduracağı gemiler yirmi bir günden fazla kalmayacaktır.

h) Deniz altı gemileri:

Deniz altı gemileri boğazlardan geçmeyecektir.

Yalnız kara denize sahildar Devletlerin işbu deniz haricinde inşa edilen veya satın alınan veya tamir olunan deniz altı gemileri üssü bahrilerine iltihak etmek üzere - Türkiye'ye vakti zamanile ihbar edilmek şartile - Boğazlardan gündüz ve suyun sathında tek başına geçebileceklerdir.

Harp halinde Türkiye muharip olmadığı takdirde:

Bütün muharip devletlerin harp gemileri boğazlardan geçmeyeceklerdir. Bitaraf gemiler yukarıda arz edilen ve sulh zamanının aynı olan ahkâma tabidirler.

Harp halinde Türkiye muharip olmadığı takdirde muharip devletlere aid gemilerin geçmesi prensibine Cemiyeti Akvam Paktından mütevellid iki nevi tahdid konmuştur. Şöyle ki Cemiyeti Akvam Paktından mütevellid hukuk ve vecibeler gerek Türkiye ve gerek diğer Âkitler için caridir. Kezalik Cemiyeti Akvam Paktı kadrosu dahilinde aktedilip işbu paktın 18 nevi maddesi hükümlerine tevfikân tescil ve neşredilen ve Türkiye'yi bağlayan bir müteakabil müzaheret muahedesi mevcudsa taarruza uğrayan bir devlete işbu muahede mucibince yapılacak müzaheret hâllerinde muharip devletlerin harp gemilerinin müruuru kabul edilmiştir.

Harp zamanında Türkiye muharip olduğu takdirde:

Mukavelenamede harp zamanında Türkiye muharip olduğu takdirde harp gemilerinin geçmesi tamamen Türk Hükûmetinin reyine bırakılmıştır. Yâni Türkiye Hükûmeti bu takdirde isterse bütün harp gemilerine boğazları kapayabilecektir.

Harp tehlikesi:

Mukavelenamede Türkiye kendisini pek yakın bir harp tehlikesi tehdidinde maruz hissettiği takdirde Boğazları bütün harb gemilerine kapayabilecektir. Bu halde Türkiye Hükûmeti keyfiyeti diğer Âkitlere ve Milletler Cemiyeti Umumî kâtibine tebliğ edecektir.

Türkiye Hükûmetinin bu yolda alacağı tedbirin kalkması için ancak Cemiyeti Akvam Meclisinin üçte iki ekseriyetle bu hususta bir karar vermesi ve Âkitlerin ekseriyetinin de bu reyde bulunması şarttır.

Sıhhi hükümler :

Gerek ticaret ve gerek harb gemilerinin ne gibi sıhhi tedbirlere tâbi olacakları mukavelede yazılıdır. Transit olarak geçen ticaret gemileri için sıhhi rüsum alınmaması beynelmilel usul icabından olduğunu beyan ile bunun ilgasını talep eden Heyeti murahhasalar nezdinde tarafımızdan vukubulan ısrar üzerine transit olarak geçen ticaret gemilerinden Boğazlardan bir denizden diğerine gidiş ve geliş için muteber olmak üzere sıhhiye rüsumu alınması kararlaştırılmıştır.

Hava gemileri :

Hava gemilerinin Boğazlardan geçmesi memnudur.

Ancak bunlardan yalnız sivil hava gemileri Akdenizle Karadeniz arasında Türkiye Hükümetinin göstereceği hava yollarından geçecekler ve uçuşları hakkında Türkiye Hükümetine evelden haber vereceklerdir.

Umumi hükümler :

Mukavele mucibince Boğazlar komisyonunun vazife ve salâhiyetleri Türk Hükümetine intikal etmiştir. Hükümetimiz bu mukavelenin icab ettirdiği malûmat ve istatistikleri hazırlayacak ve bunları alâkadarlara bildirecektir.

Nihaî hükümler :

Türkiyenin tasdiknamesi dahil olduğu halde altı tasdiknamenin Fransa Hükümeti Hazinei evrakına tevdiinde bir tevdi zabıtnamesi yapılacaktır. Mukavele bu zabıtname tarihinden itibaren meriyet mevkiine girecektir.

Mukavele meriyete girdikten sonra 24 temmuz 1923 tarihli Lozan Sulh muahedelerini imza eden bütün Devletlerin iltihakına açıktır.

Mukavele meriyete girdiği tarihten itibaren yirmi sene müddetle caridir.

Bununla beraber mukavelenin birinci maddesinde zikredilen geçiş ve seyrisefain serbestisi prensibi ebedidir.

Yirmi senenin hitamından iki sene evvel Âkitlerden birisi Fransa Hükümetine fesih ihbarnamesi vermediği takdirde mukavelenin iki sene geçinceye kadar meri kalacaktır.

Feshedilince Âkitler yeni bir konferans toplamayı taahhüd etmişlerdir.

Mukavelenin meriyete girmesinden itibaren her beş senelik bir devre hitamında Âkitlerden her biri mukavele hükümlerinin tadili teklifinde bulunabilir. Bu teklif Boğazlarda transit halinde bulunacak gemilerin mecmuu tonilâtosu ile Karadenize sahilidarı olmayan Devletlerin bu denizde malik olabilecekleri tonilâto yekûnu hakkında (yani 14 ve 18 nei maddeler hakkında) tadilatı mucib ise diğer bir Âkit tarafından takviye edilmesi lâzımdır. Başka maddelerin tadili mevzubahisse teklifin diğer iki Âkit tarafından takviyesi iktiza eder. Bu teklifler diplomasi tarikile neticelenmezse toplanacak bir konferansta müzakere edilecektir.

Bu konferansta tadil talebi 14 ve 18 nei maddelerin gayrisine aitse karar ittifakı âra ile ittihaz olunacaktır. Fakat tadil talebi 14 ve 18 nei maddelere aitse konferansta karar Âkitlerin dörtte üçü ekseriyetile verilecek bu ekseriyet hesabına Türkiye her halde dahil bulunmak üzere Karadeniz sahilidarı devletlerin dörtte üçü girecektir. Bu suretle bu iki maddenin yani yukarıda zikredilen iki nevi tonajın tadili meselesinde Türkiyenin veto hakkı temin edilmiş bulunmaktadır.

Mukavelenin Japonlar tarafından imzası :

Japon murahhasları; Japonya Milletler Cemiyeti azası olmadığı cihetle Mukavelenamenin muhtelif maddelerinde zikredilen Milletler Cemiyeti Paktilerine bu Pakt çerçevesi içinde aktedilen müteakbil müzaheret muahedeleri hakkında takdir serbestisini muhafaza ettiklerini Hükümetleri namına beyan etmek suretile mukaveleyi imzalamışlardır.

Protokol :

Mukavelenamenin Türkiye dahil olmak üzere altı devlet tarafından tasdiki keyfiyetinin bir müddet uzaması hasebile Mukavele hükümlerinin hemen tatbik edilmemesi ihtimali de ayrıca derpiş edildi. Türkiye arazisinin taarruzdan masuniyeti için elzem olan emniyet tertibatının Hükümetimiz tarafından vakit geçmeksizin alınması için Protokole ahkâm konuldu.

Bu ahkâma tevfi kan :

1 - Boğazlar mntakası işbu mukavelenin imzasını müteakib yeniden askerileştirebilecektir. Bu hükme göre Türkiye Cümhuriyetinin kara, deniz ve hava kuvvetleri 21 temmuz 1936 tarihinde Boğazlar mntakasını bilfiil işgal etmiştir.

2 - 15 ağustos 1936 tarihinden itibaren Türkiye Hükümeti mukavelenamede yazılı Boğazlar rejimini muvakkaten tatbik edecektir. Bu suretle mezkûr tarihten itibaren yeni mukavele hükümleri cari olacaktır.

Lâhikalar :

Mukavelenin birinci lâhikası: Ticaret gemilerinden tahsil olunacak rüsum ve tekâlîfe aittir.

İkinci lâhikası: Gemilerin maimahreç esasının ne suretle hesap edileceğini göstermektedir. Kezalik harb gemilerinin, tayyare ana gemilerinin, su üstü hafif gemilerinin, deniz altı gemilerinin, küçük harb gemilerinin, muavin gemilerin yaşımı doldurmuş gemilerin tarifleri hakkında da tafsilâtı ihtiva etmektedir.

Üçüncü lâhikası: Japon bahriyesine mensup üç mekteb gemisinden ikisinin 15 000 ton sayılması hakkındadır.

Dördüncü lâhika: Karadenize sahildar Devletler filolarının mecmuu tonajı hesabına dahil olması icab eden gemi sınıflarını ve tâli sınıfları gösteren malûmatı havidir.

Yukarıdaki tafsilâttan anlaşılacağı üzere Boğazlar rejimini ülkemizin emniyetini koruyacak şekilde tanzim ettiği gibi şarkî Akdenizde ve Karadenizde sulhun teminine matuf esasları ihtiva etmektedir. Bu itibarla memleketin hayatı icaplarının ve askerî zaruretlerinin kâfi teminatını haiz olan işbu mukavele ile merbutları bulunan protokol ve dört lâhikanın tasdikını mutazammın kanun lâyihasını Hükümetiniz, yüksek kabul ve tasvibinize sunar.

Hariciye ve Millî Müdafaa encümenlerinden mürekkep Muhtelit encümen mazbatası

T. B. M. M.

Hariciye ve M. M.

Muhtelit encümeni

Karar No. 1

Esas No. 1/605

30 - VII - 1936

Yüksek Reisliğe

24 temmuz 1923 tarihinde Lozanda imza edilen Boğazlar mukavelesi yerine geçmek üzere 20 temmuz 1936 tarihinde Montröde imza edilmiş bulunan yeni mukavelenin tasdikına dair Hariciye vekilliğince hazırlanan ve İera Vekilleri Heyetinin 29 - VII - 1936 tarihli toplantısında Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâyihası esbabı mucibesile birlikte Millî Müdafaa ve Hariciye encümenlerinden mütesekkil olan Muhtelit encümenimizde Hariciye vekilinin huzur ile tetkik olundu:

Ana vatanın en mühim toprakları üzerinde gayriaskeriliği kaldırarak her noktadan Türkiyenin hâkimiyetini tamamlayan, beynelmilel siyasette mevkiini bir kat daha yükselten ve millî müdafaamız bakımından kudretimizi

arttıran bu mukavele encümenimiz tarafından ittifakla ve takdir ve şükranla kabul olunmuş ve tasdikını mutazammın kanun lâyihası aynen tasvib olunarak müstacelen müzakeresi ricasi ile Heyeti umumiyyeye sevki için Yüksek Reisliğe takdim edilmiştir.

Muhtelit E. Rs.	M. M.	Kâtib
Trabzon	Srvas	Diyarbakir
Hasan Saka	N. Sadık	Z. M. Alsan
Antalya	Balıkesir	Balıkesir
C. Mengülbörü	C. Esener	Hacim Kezer
Bilecik	Bolu	Bolu
Salih Bozok	C. Abbas Gürer	H. Cemil Çambel
Çoruh	Antalya	Elâziz
Asım Us imzada bulunmadı	Dr. C. Tunca	Ahmed S. Ohkay

Elâziz Fazıl Ahmed Aykaç	Erzurum A. Akyürek	Erzurum Ş. Koçak	Manisa H. Bayur	Maraş H. Reşid Tankut imzada bulunmadı	Muğla N. Tuna
Gazi Anteb A. Kılıç	Gazi Anteb B. Kaleli	İstanbul Salâh Cimcoz	Niğde Kâmil İrdelp	Samsun R. Barkın	Siird M. Soydam
İstanbul Dr. H. Ş. Erel	Kars Gl. Muhittin Akyüz	Kars H. Kızıdoğan	Tekirdağ Rahmi Apak	Tekirdağ Yahya Kemal Beyatlı	Tokad H. Konay
Kırşehir L. M. Özdeş	Kocaeli İ. Süreyya Yiğit imzada bulunmadı	Kocaeli N. Bozatk	imzada bulunmadı Tokad N. Poroy	Urfa Ahmed Yazgan	

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

24 temmuz 1923 tarihinde Lozanda imza edilen «Boğazların tâbi olacağı usule dair mukavelenamenin» yerine kaim olmak üzere 20 temmuz 1936 tarihinde Montreux de imza edilmiş bulunan yeni mukavelenamenin tasdikine dair kanun lâyhısı

MADDE 1 — 24 temmuz 1923 tarihinde Lozanda imza edilen «Boğazların tâbi olduğu usule dair» mukavelenin yerine kaim olmak üzere 20 temmuz 1936 tarihinde Montreux de imza olunan Boğazlar mukavelenamesile buna bağlı bir protokol ve dört lâhika kabul ve tasdik edilmiştir.

MADDE 2 — İşbu kanun neşri tarihinden muteberdir.

MADDE 3 — İşbu kanunun tatbikine İcra

Vekilleri Heyeti memurdur.

29 - VII - 1936

Bş. V. İ. İnönü	Ad. V. Ş. Saracoğlu	M. M. V. K. Özalp
Da. V. Ş. Kaya	Ha. V. Dr. T. R. Aras	Mal. V. F. Ağralı
Mf. V. S. Arıkan	Na. V. A. Çetinkaya	İk. V. Zr. V.
S. İ. M. V. Dr. R. Saydam	G. İ. V. Rana Tarhan	

BOĞAZLAR REJİMİ HAKKINDA MONTREUXDE 20 TEMMUZ 1936 TARİHİNDE İMZA EDİLEN MUKAVELENAME

Haşmetli Bulgarlar Kralı, Fransa Cümhuriyeti Reisi, Haşmetli Büyük Britanya, İrlanda ve Denizası Britanya ülkeleri Kralı ve Hindistan İmparatoru, Haşmetli Elenler Kralı, Haşmetli Japonya İmparatoru, Haşmetli Romanya Kralı, Türkiye Cümhuriyeti Reisi, Sovyetik Sosyalist Cümhuriyetleri Birliği Merkezi İera Komitesi ve Haşmetli Yugoslavya Kralı;

Boğazlar umumî tâbiri altında ifade edilen Çanakkale Boğazı, Marmara denizi ve Karadeniz Boğazından geçişi ve seyrisefaini Lozanda 24 temmuz 1923 tarihinde imza edilmiş olan sulh muahedemesinin 23 ncü maddesile tesbit edilen prensibi, Türkiyenin emniyeti ve Karadeniz sahilidarı Devletlerin Karadenizdeki emniyeti çerçevesi dahilinde, koruyacak tarzda tanzim etmek arzusu ile mütehasis olarak;

İşbu mukavelenameyi 24 temmuz 1923 tarihinde Lozanda imza edilmiş olan mukavelenamenin yerine ikameye karar vermişler ve murahhas olarak âtidedeki zevatı tayin etmişlerdir:

Haşmetli Bulgarlar Kralı:

Dr. Nicolas P. Nicolave, Orta Elçi, Hariciye ve Mezahib Nezareti Kâtibi Umumisi;

M. Pierre Neicov, Orta Elçi, Hariciye ve Mezahib Nezareti Siyasi İşler Müdürü,

Fransa Cümhuriyeti Reisi:

M. Paul Boncour, Ayan Meclisi azası, Akvam Cemiyetinde Fransa Daimî Murahhası, sabık Başvekil, sabık Hariciye Nazırı, Légion d'Honneur nişanının Chevalier rütbesini ve harb salibini haiz;

M. Henri Ponsot, Fransa Cümhuriyeti Ankara Fevkalâde Büyük Elçi ve Murahhası, Légion d'Honneur nişanının Grad Officier rütbesini haiz.

Haşmetli Büyük Britanya, İrlanda ve Denizası Britanya ülkeleri Kralı ve Hindistan İmparatoru:

Büyük Britanya, Şimali İrlanda ve her biri ayrı ayrı Akvam Cemiyeti azası bulunmayan Biritanya İmparatorluğu sair bütün aksamı için:

Asaletli Eord Stanley, P. C., M. C., M. P., Bahriye Nezareti Parlâmento azası Müsteşarı;

Avusturalya Commonwealth'i için:

Asaletli Stanley Melbourne Bruce, C. H., M. C., Avusturalya Commonwealth'inin Londra-daki Fevkalâde Komiseri;

Haşmetli Elenler Kralı:

M. Nicolas Politis, Yunanistanın Paris Orta Elçi ve Fevkalâde murahhası, sabık Hariciye Nazırı;

M. Raoul Bibica Rosetti, Yunanistanın Akvam Cemiyeti nezdinde Daimî Murahhası.

Haşmetli Japonya İmparatoru:

M. Naotake Sato, Jusammi, Soleil - Levant nişanının birinci rütbesini haiz, Paris Fevkalâde Büyük Elçi ve Murahhası;

M. Masa - aki Hotta, Jushii, Soleil - Levant nişanının ikinci rütbesini haiz, Bern Fevkalâde Murahhası ve Orta Elçisi.

Haşmetli Romanya Kralı:

M. Nicolas Titulesco, Hariciye Nazırı;

M. Constantin Contzesco, Orta Elçi, Avrupa ve Beynelmîlel Tuna Komisyonları Romanya Murahhası;

M. Vespasien Pella, Lahi Fevkalâde Murahhası ve Orta Elçisi .

Türkiye Cümhuriyeti Reisi:

Dr. Rüşdü Aras, Hariciye vekili, İzmir Mebusu;

Suad Davaz, Türkiye Cümhuriyeti Paris Fevkalâde Büyük Elçisi ve Murahhası;

Numan Menemenciöglü, Türkiye Büyük Elçisi, Hariciye vekâleti Umumî Kâtibi;

Asım Gündüz, Korgeneral, Genelkurmay İkinci Başkanı;

**Necmeddin Sadak, Akvam Cemiyeti nezdinde Türkiye Daimî Murahhası, Sivas Mebusu,
Büyük Millet Meclisi Hariciye Encümeni Mazbata Muharriri.**

Sovyetik Sosyalist Cümhuriyetleri Merkezî İcra Komitesi:

**M. Maxime Litvinoff, Sovyetik Sosyalist Cümhuriyetleri Birliği Merkezî İcra Komitesi
azasından, Hariciye Halk Komiseri.**

Haşmetli Yugoslavya Kıralları:

M. İvan Soubbotitch, Akvam Cemiyeti nezdinde Yugoslavya Kırallığı Daimî Murahhası.

Bu zevat usulüne muvafık ve muteber görülen salâhiyetnamelerini ibraz ettikten sonra aşağıdaki hükümleri kararlaştırmışlardır:

Madde — 1

Yüksek Âkid Taraflar Boğazlarda denizden geçiş ve seyrisefain serbestisi prensibini kabul ve teyid ederler.

Bu serbestinin istimali bundan böyle işbu mukavele hükümleri ile tanzim edilir.

Kısım I.

Ticaret gemileri

Madde — 2

Sulh zamanında, ticaret gemileri, sancak ve hamule ne olursa olsun, gündüz ve gece, aşağıdaki 3 ncü maddenin hükümleri mahfuz kalmak üzere hiç bir merasime tâbi olmadan Boğazlardan geçiş ve seyrisefain tam serbestisinden müstefid olacaklardır. Bu gemiler Boğazların hiç bir limanında tevakkuf etmeksizin transit suretile geçtikleri takdirde Türkiye alâkadar makamları tarafından cibayeti bu mukavelenamenin 1 nci lâhikasında derpiş edilen rüsum veya tekâliften başka hiç bir rüsum veya tekâlîfe tâbi tutulmayacaktır.

Bu rüsum veya tekâlîfin cibayetini teshil etmek için Boğazlardan geçecek ticaret gemileri 3 ncü maddede tasrih edilen merkezin memurlarına isimlerini, tabiiyetlerini, tonajlarını, gidecekleri yeri ve nereden geldiklerini bildireceklerdir.

Kılavuzluk ve romorkaj ihtiyarî kalır.

Madde — 3

Ege denizinden veya Karadenizden Boğazlara dahil olacak her gemi, beynelmilel sıhhi hükümler çerçevesi dahilinde Türk nizamla vazedilmiş olan sıhhi kontrole tâbi olmak için Boğazlar methaline yakın bir sıhhat merkezinde tevakkuf edecektir. Temiz patenteleri olan veyahud işbu maddenin 2 nci fıkrasındaki hükümlerin şumulüne girmediklerini tasdik eden sıhhi bir beyanname ibraz eyleyen gemiler için bu kontrol gündüz ve gece mümkün olan azamî süratle icra edilecek ve bu gemiler Boğazlardan geçişleri esnasında başka hiç bir tevakkufa mecbur edilmeyeceklerdir.

İçinde veba, kolera, sarıhumma, lekelihumma veya çiçek vakaları bulunan veyahud içinde yedi günden az bir zaman evvel bu hastalıklar bulunmuş olan gemilerle bulaşık bir limanı beş defa 24 saatten az bir zamandan beri terkemiş olan gemiler Türk makamlarının tayin edebilecekleri sıhhat zabıta memurlarını irkâb etmek üzere bundan evvelki fıkrada tasrih edilen sıhhat merkezinde tevakkuf edeceklerdir. Bundan dolayı hiç bir rüsum ve tekâlîf alınmayacak ve sıhhat zabıta memurları Boğazların mahreeinde bir sıhhat merkezinde indirileceklerdir.

Madde — 4

Harb zamanında, Türkiye muharib olmadığı takdirde, ticaret gemileri, sancak ve hamule ne olursa olsun, 2 nci ve 3 ncü maddelerde derpiş edilen şerait dairesinde Boğazlarda geçiş ve seyrüsefer serbestisinden müstefid olacaklardır. Kılavuzluk ve romorkaj ihtiyarı kalır.

Madde — 5

Harb zamanında, Türkiye muharib olduğu takdirde, Türkiye ile harb eden bir memlekete mensub olmayan ticaret gemileri, düşmana hiç bir suretle muzaheret etmemek şartile, Boğazlarda geçiş ve seyrüsefer serbestisinden müstefid olacaklardır.

Bu gemiler Boğazlara gündüz girecekler ve geçiş her defasında Türk makamları tarafından gösterilecek yoldan vaki olacaktır.

Madde — 6

Türkiye, kendini pek yakın bir harb tehlikesi tehdidine maruz telâkki ettiği takdirde yine 2 nci madde hükümlerinin tatbikına devam edilecektir. Ancak gemilerin Boğazlara gündüz girmeleri ve geçişin, her defasında Türk makamları tarafından gösterilen yoldan vaki olması lâzımdır.

Kılavuzluk bu takdirde mecburî kılmayacak, ancak ücrete tâbi olmayacaktır.

Madde — 7

(Ticaret gemileri) tâbiri işbu mukavelenamenin ikinci kısmile istihdaf edilmemiş bütün gemilere şamildir.

Kısım II.

Harb gemileri

Madde — 8

İşbu Mukavele mucibince harb gemileri ve onların vasıfları ile tonajlarının hesabı için muteber olacak tarif işbu Mukavelenamenin ikinci lâhikasında olan tariftir.

Madde — 9

Askerî bahriyenin mayi olsun olmasın mahrukat nakli için hassaten inşa edilmiş olan yardımcı gemileri 13 ncü maddede istihdaf olunan mütekaddim ihbara tâbi tutulmayacak ve Boğazları müferiden geçmek şartile 14 ve 18 nci maddeler mucibince tahdide tâbi tonajlar hesabına girmeyeceklerdir. Bununla beraber sair geçiş şeraiti hususunda harb gemilerine kıyasen muameleye tâbi tutulmakta berdevam olacaklardır.

Bundan evvelki fıkrada istihdaf edilen yardımcı gemiler, derpiş edilen istisnadan ancak teslihatları : Sabih hedeflere karşı azamî, 105 milimetre çapında iki top, ve hava hedeflerine karşı azamî, 75 milimetre çapında iki silâhtan fazlasını ihtiva etmediği takdirde istifade edebileceklerdir.

Madde — 10

Sulh zamanında hafif suüstü gemileri, küçük muharebe gemileri ve yardımcı gemiler, gerek Karadenize sahildar olan gerek olmayan Devletlere mensub bulunsunlar, hiç bir rüsum ve tekâlife tâbi tutulmadan Boğazlardan geçiş serbestisinden istifade edeceklerdir. Şu şart ile ki, bunlar Boğazlara gündüz ve aşağıdaki 13 ncü ve müteakib maddelerde derpiş edilen şerait dairesinde girerler.

Yukarıki fıkrada istihdaf edilen smıflara dahil olan gemilerden gayri harb gemileri ancak 11 ve 12 nei maddelerde derpiş edilen hususî şerait dahilinde geçiş hakkını haiz olacaklardır.

Madde — 11

Karadeniz sahildarı Devletler 14 neü maddenin 1 nei fıkrasında derpiş edilen tonajdan yüksek bir tonajda bulunan hattı harb gemilerini, Boğazlardan geçirmeğe mezundurlar, şu şart ile ki: Bu gemiler Boğazları birer birer ve refakatlerinde en çok iki torpido ile geçerler.

Madde — 12

Karadeniz sahildarı Devletler, bu deniz haricinde inşa ettirdikleri veya satın aldıkları denizaltı gemilerini, eğer tezgâha konma veya mubayaadan Türkiyeye vakti zamanile haber verilmiş ise, üs-sübahrilerine iltihak etmek üzere, Boğazlardan geçirmek hakkını haiz olacaklardır.

Mezkûr Devletlere aid denizaltı gemileri, bu hususta Türkiyeye tasrihat verilmek şartile, bu deniz haricinde kâin tezgâhlarda tamir edilmek üzere keza Boğazlardan geçebileceklerdir.

Gerek birinci ve gerek ikinci takdirde denizaltı gemileri gündüz ve su üstünde seyrüsefer edecekler ve Boğazlardan münferiden geçeceklerdir.

Madde — 13

Harb gemilerinin Boğazlardan geçmesi için Türkiye Hükûmetine siyasî tarik ile bir mütekaddim ihbar vaki olmak lâzımdır. Bu mütekaddim ihbarın normal müddeti sekiz gün olacaktır; ancak Karadeniz sahildarı olmayan Devletler için bu müddetin on beş güne iblâğı arzuya şayandır. Bu mütekaddim ihbarda gemilerin gidecekleri mahal, isimleri, tipleri ve adetleri ile azinette geçiş ve ledelicab, avdette geçiş tarihleri tasrih edilecektir. Her tarih tebeddülü üç günlük bir mütekaddim ihbara mevzu teşkil edecektir.

Azimet geçişinde Boğazlara giriş ilk mütekaddim ihbarda gösterilen tarihten itibaren beş gün zarfında vuku bulmalıdır. Bu mühletin inkızasından sonra ilk mütekaddim ihbar için olduğu gibi aynı şerait dahilinde yeni bir mütekaddim ihbar verilecektir.

Geçiş esnasında bahrî kuvvet kumandanı, tevakkufa mecbur olmaksızın, Çanakkale veya Karadeniz Boğazları methalindeki bir işaret istasyonuna emri altındaki kuvvetin sarîh teşekkülünü bildirecektir.

Madde — 14

İşbu mukavelenamenin 11 nei maddesinde ve 3 neü lâhikasında derpiş edilen ahval müstesna olmak üzere Boğazlarda transit halinde bulunabilecek cenebi bahrî kuvvetlerin azamî tonaj mecmuu 15 000 tonu tecavüz etmeyecektir.

Her halde bundan evvelki fıkrada istihdaf edilen kuvvetler dokuz gemiden ziyade olamaz.

Karadenize sahildar olan veya olmayan Devletlere aid olup, 17 nei madde ahkâmına tevfikian Boğazlardaki bir limanı ziyaret eden gemiler bu tonaja dahil olmayacaklardır.

Keza geçiş esnasında hasara uğramış olan harb gemileri bu tonaja dahil olmayacaklardır; bu gemiler tamirat esnasında, Türkiye tarafından isdar edilen hususî emniyet ahkâmına tâbi tutulacaklardır.

Madde — 15

Boğazlarda transit olarak bulunan harb gemileri hâmil bulunabilecekleri hava sefinelerini hiç bir suretle kullanamazlar.

Madde — 16

Boğazlarda transit olarak bulunan harb gemileri, hasar veya deniz arızası halleri müstesna olmak üzere, geçişlerine muktazi müddetten fazla Boğazlarda kalamazlar.

Madde — 17

Yukarıki maddelerin ahkâmı her hangi bir tonaj veya teşekkülde bir bahrî kuvvetin, Türkiye Hükûmetinin daveti üzerine Boğazlardaki bir limana mahdud bir müddet için bir nezaket ziyaretinde bulunmasına hiç bir suretle mâni olamaz. Bu kuvvet Boğazları geldiği yoldan terkedecektir, şu kadar ki, 10, 14 ve 18 nci maddeler ahkâmı mucibince Boğazlardan transit olarak geçmek için matlub şeraiti haiz ise bu hükümden müstesnadr.

Madde — 18

1 - Karadeniz sahildarı olmayan Devletlerin sulh zamanında bu denizde bulundurabilecekleri tonaj mecmuu aşağıdaki veçhile tahdid edilmiştir:

a) Aşağıdaki (b) fıkrasında derpiş edilen hal müstesna olmak üzere mezkûr Devletlerin mecmu tonajı 30 000 i tecavüz etmeyecektir.

b) Şayed her hangi bir zaman Karadenizin en kuvvetli filusunun tonajı işbu mukavelenamenin imzası tarihinde bu denizde en kuvvetli olan filonun tonajını, asgarî 10,000 ton tecavüz ederse (a) fıkrasında tasrih edilmiş olan 30,000 tonluk mecmu tonaj o derecede ve azamî 45.000 tona varıncaya değin tezyid edilecektir. Bu maksadla, sahildar her Devlet işbu Mukavelenamenin 4 ncü lâhikasma tevfikân Türkiye Hükûmetine her senenin 1 kânunusani ve 1 temmuz tarihlerinde Karadenizdeki filusunun tonaj yekûnunu bildirecektir ve Türkiye Hükûmeti bu malûmatı sair Yüksek Âkid Taraflara ve keza Akvam Cemiyeti Umumî Kâtibine isal edecektir.

c) Karadenize sahildar olmayan Devletlerden herhangi birinin bu denizde bulundurabileceği tonaj yukarıki a) ve b) fıkralarında istihdaf edilen mecmu tonajın üçte ikisini tecavüz etmeyecektir.

d) Bununla beraber Karadeniz sahildarı olmayan bir veya bir kaç Devlet bu denize, insanî bir maksadla bahrî kuvvetler göndermek istedikleri takdirde, mecmu hiç bir ihtimalde 8.000 tonu tecavüz edemeyecek olan bu kuvvetler işbu Mukavelenamenin, 13 ncü maddesinde derpiş edilen mütekaddim ihbara lüzum olmaksızın aşağıdaki şerait dahilinde Türkiye Hükûmetinden istihdaf edilecekleri müsaade üzerine Karadenize girebileceklerdir: Eğer yukarıdaki a) ve b) fıkralarında istihdaf edilen tonaj mecmuu dolmamışsa ve gönderilmesi talep edilen kuvvetlerle tecavüz edilmeyecek ise Türkiye Hükûmeti kendisine vaki olan talebi aldıktan sonra en kısa bir müddet zarfında mezkûr müsaadeyi ita edecektir. Şayed mezkûr mecmu tonaj zaten istimal edilmiş bulunuyorsa veya gönderilmesi talep edilen kuvvetlerle bu yekûn tecavüz edilecek ise, Türkiye Hükûmeti, bu müsaade talebinden Karadeniz sahildarı Devletleri derhal haberdar edecek ve eğer bu Devletler, haberdar edildiklerinden 24 saat sonra bir itiraz serdetmezler ise alâkadar Devletlere talepleri hakkında verdiği kararı en geç kırk sekiz saatlik nizamî bir mühlet zarfında bildirecektir.

Karadenize sahildar olmayan Devletler bahrî kuvvetlerinin, Karadenize bundan sonraki her dühulü ancak yukarıki a) ve b) fıkralarında derpiş edilen mecmu tonajın müsaadesi nisbetinde olacaktır.

2 — Karadenizde bulunmalarının maksadı ne olursa olsun, sahildar olmayan Devletlerin harb gemileri bu denizde yirmi bir günden ziyade kalamayacaklardır.

Madde — 19

Harb zamanında, Türkiye muharib olmadığı takdirde, harb gemileri 10 ilâ 18 ncü maddelerde

tasrih edilen şeraitin aynı şerait dahilinde boğazlarda tam bir geçiş ve seyrüsefain serbestisinden müstefid olacaklardır.

Bununla beraber muharip herhangi bir Devletin harb sefinelerinin Boğazlardan geçmesi memnu olacaktır, şu kadar ki, işbu mukavelenamenin 25 nci maddesinin tatbiki şumulüne giren haller ve keza Akvam Cemiyeti misakı gerçevesi dahilinde aktedilip mezkûr misakın 18 nci maddesi ahkâmı mucibince tescil ve neşredilen ve Türkiyeyi bağlayan bir mütekabil muzaheret muahedenamesi mucibince, tecavüze düçar olan bir Devlete yapılacak muzaheret halleri bundan müstesnadır.

Yukarıki fıkrada derpiş edilen istisnaî ahvalde 10 ilâ 18 nci maddelerde tasrih edilen tahdidat kabili tatbik olmayacaktır.

Yukarıki 2 nci fıkrada vazedilen geçiş memnuiyetine rağmen, Karadenize sahildar olan veya olmayan muharib Devletlere aid olub da mensub buldukları limanlardan ayrılmış bulunan harb gemileri bu limanlara iltihak etmek müsaadesini haizdirler.

Muharib harb gemilerinin Boğazlarda bir gûna zabıt ve musadereye tevessül etmeleri, muayene hakkını icra eylemeleri veya diğer her hangi bir hasmane harekette bulunmaları memnudur.

Madde — 20

Harb zamanında, Türkiye muharib olduğu takdirde, 10 ilâ 18 nci maddeler ahkâmı tatbik edilmeyecektir; harb gemilerinin geçmesi tamamen Türkiye Hükûmetinin rey ve ihtiyarına bırakılacaktır.

Madde — 21

Türkiye, kendisini pek yakın bir harb tehlikesi tehdidine maruz telâkki ettiği takdirde, işbu Mukavelenamenin 20 nci maddesi ahkâmını tatbik hakkını haiz olacaktır.

Yukarıki fıkranın Türkiyeye verdiği salâhiyetin Türkiye tarafından istimalinden evvel Boğazlardan geçmiş olup bu suretle mensub buldukları limanlardan ayrılmış bulunan harb gemileri bu limanlara iltihak edebileceklerdir. Bununla beraber şurası mukarrerdir ki Türkiye, tavrı ve hareketi ile işbu maddenin tatbikına sebep olan Devletin gemilerini bu haktan istifade ettirmeyebilecektir.

Türkiye Hükûmeti, yukarıki birinci fıkranın kendisine verdiği salâhiyeti istimal ettiği takdirde Yüksek Âkid Taraflarla Akvam Cemiyeti Umumî Kâtibine bu hususta bir tebliğ gönderecektir.

Cemiyeti Akvam Konseyi üçte iki ekseriyetle Türkiyenin bu suretle ittihaz etmiş olduğu tedbirlerin haklı olmadığına karar verirse ve işbu Mukavelenameye vaziülümza Yüksek Âkid Tarafların ekseriyeti de keza aynı reyde bulunursa, Türkiye Hükûmeti bahse mevzu tedbirlerle işbu Mukavelenamenin 6 nci maddesi mucibince alınmış olabilecek tedbirleri refetmeyi taahhüd eder.

Madde — 22

İçinde veba, kolera, sarıhumma, lekelihumma veya çiçek vakaları bulunan veyahut içinde yedi gündün az bir zaman evvel bu hastalıklar bulunmuş olan harb gemileri, beş defa 24 saatten az bir zamandan beri bulaşık bir limanı terketmiş olan harb gemileri, Boğazları karantine altında geçecekler ve Boğazların bulaştırılmasına imkân bırakmamak için muktazi tahaffuz tedbirlerini gemi vesaitile ittihaz etmeğe mecbur olacaklardır.

Kısım III.

Hava sefineleri

Madde — 23

Sivil hava sefinelerinin Akdeniz ile Karadeniz arasında geçişini temin etmek için, Türkiye Hü-

kûmeti Boğazların memnu mntakaları haricinde bu geçişe mahsus hava yollarını gösterecektir; sivil hava sefineleri Türkiye Hükûmetine, arrzî uçuşlar için üç gün evvel bir mütekaddim ihbar ve muntazam servis seferleri için geçiş tarihlerini tasrih eden umumî bir mütekaddim ihbar vermek suretile bu yolları kullanabileceklerdir.

Diğer taraftan, Boğazların yeniden askerileştirilmesine rağmen, Türkiye Hükûmeti, Türkiyede meri havaî seyrisefer nizamâtına tevfikân Avrupa ile Asya arasında Türkiye arazisi üzerinden uçmalarına müsaade edilmiş olan sivil hava sefinelerinin tam bir emniyetle geçmeleri için muktazî teshilâtı gösterecektir. Uçuş müsaadesi verilmiş olan ahval için Boğazlar mntakasında takib edilecek yol vakit vakit gösterilecektir.

Kısım IV.

Umumî ahkâm

Madde — 24

Boğazlar rejimine dair 24 temmuz 1923 tarihli mukavelenamede mucibince teessüs etmiş olan Beynelmîl komisyonun salâhiyetleri Türkiye Hükûmetine devredilmiştir.

Türkiye Hükûmeti, 11, 12, 14 ve 18 nci maddelerin tatbikına mütedair istatistikleri toplamağı ve malûmatı vermeğı taahhüd eder.

Türkiye Hükûmeti, bu mukavelenamenin harb gemilerinin Boğazlardan geçişine dair olan her hükmünün icrasına nezaret edecektir.

Türkiye Hükûmeti, eenebi bahrî bir kuvvetin yakında Boğazlardan geçeceğinden haberdar edilir edilmez, bu kuvvetin teşekkülünü, tonajını, Boğazlara dühülü için derpiş edilen tarihi ve ledelicab, muhtemel avdet tarihini Yüksek Âkit Tarafların Ankaradaki mümessillerine bildirecektir.

Türkiye Hükûmeti, Boğazlarda eenebi harb gemilerinin seyrüseferini gösteren ve ticarete ve işbu mukavelenamede derpiş edilen bahrî ve havaî seyrüseferine faydalı olan her türlü malûmatı ihtiva eden senelik bir raporu Akvam Cemiyeti Umumî kâtipliğile Yüksek Âkit Taraflara tevdi edecektir.

Madde — 25

İşbu mukavelenamenin hiç bir hükmü, Türkiye için veya Akvam Cemiyeti azası her hangi başka bir Yüksek Âkid Taraf için Akvam Cemiyeti misakından mütevellid hukuk ve vecibeleri ihlâl edemez.

Kısım V.

Nihaî ahkâm

Madde — 26

İşbu mukavelename en kısa bir müddet zarfında tasdik edilecektir.

Tasdiknameler, Pariste Fransa Cümhuriyeti Hükûmeti Hazinei evrakına tevdi edilecektir.

Japonya Hükûmeti, tasdikın icra edilmiş olduğunu Paristeki siyasî mümessili vasıtasile Fransa Cümhuriyeti Hükûmetine bildirmekle iktifa edebilecek ve bu takdirde tasdiknameyi mümkün olan süratle isal edecektir.

Türkiyeninki de dahil olmak üzere altı tasdikname tevdi edilir edilmez bir tevdi zabıtnamesi tanzim edilecektir. Bundan evvelki fıkrada derpiş edilen tebliğ, bu hususda, tasdikname tevdiine muadil olacaktır.

İşbu mukavelename bu zabıtname tarihinden itibaren meriyet mevkiine girecektir.

Fransa Hükûmeti, bundan evvelki fıkrada derpiş edilen zabıtname ile bilâhare tevdi edilecek tasdiknamelerin tevdi zabıtnamelerinin aslına mutabık birer suretini Yüksek Âkit Tarafların kâffesine tevdi edecektir.

Madde — 27

Mevkii meriyete girdiğinden itibaren, işbu mukavelename, 24 temmuz 1923 tarihli Lozan sulh muahedenamesine vaziülümza her hangi bir Devletin iltihakına açık olacaktır.

Her hangi bir iltihak diplomasi tarikile Fransa Cümhuriyeti Hükûmetine ve onun tarafından da Yüksek Âkit Tarafların kâffesine tebliğ edilecektir.

Bu iltihak, Fransa Hükûmetine yapılan tebliğ tarihinden itibaren muteber olacaktır.

Madde — 28

İşbu mukavelename mevki meriyete girdiği tarihten itibaren yirmi sene müddetle meri olacaktır.

Bununla beraber, işbu mukavelenamenin 1 nci maddesinde teyid edilen geçiş ve seyrisefain serbestisi prensibinin müddeti namahduddur.

Mezkûr yirmi senelik müddetin inkızasından iki sene evvel, hiç bir Yüksek Âkid Taraf, Fransa Hükûmetine fesih ihbarnamesi vermemiş ise, işbu mukavelename bir fesih ihbarnamesi gönderilmesinden itibaren iki sene geçinceye kadar muteber kalacaktır. Bu ihbarname, Fransa Hükûmeti tarafından Yüksek Âkid Taraflara tebliğ edilecektir.

İşbu mukavelename, bu madde ahkâmı mucibince feshedildiği takdirde Yüksek Âkid Taraflar yeni bir mukavelenamenin ahkâmını tesbit etmek üzere kendilerini bir konferansta temsil ettirmek hususunda mutabıktırlar.

Madde — 29

İşbu mukavelenamenin meriyet mevkiine girmesinden itibaren her beş senelik müddetin hitâmında Yüksek Âkid Taraflardan her biri, işbu mukavelenamenin bir veya bir kaç hükümünün tadilini teklife teşebbüs edebilecektir.

Yüksek Âkid Taraflardan biri tarafından vaki olan tadil talebi, kabule şayan olmak için, şayed 14 ncü veya 18 ncü maddelerin tadilini istihdaf ediyorsa, diğer Yüksek bir Âkid, ve şayed diğer her hangi bir maddenin tadilini istihdaf ediyorsa, diğer iki Yüksek Âkid Tarafından iltizam edilme-
lidir.

Bu suretle iltizam edilen tadil talebi, cari beş senelik müddetin inkızasından üç ay evvel Yüksek Âkid Tarafların herbirine tebliğ edilecektir. Bu ihbarname teklif edilen tadilâtın mahiyetini ve sebeplerini ihtiva edecektir.

Bu teklifler üzerinde diplomasi tarikile bir neticeye vasıl olmak mümkün olmazsa Yüksek Âkid Taraflar bu hususta toplanacak bir Konferastada kendilerini temsil ettireceklerdir.

Bu Konferans, ancak ittifakı âra ile karar verebilecektir, bu hükümden 14 ncü madde ile 18 ncü maddeye müteallik tadil halleri müstesna olup bunlar için Yüksek Âkid Tarafların dörtte üçünün ekseriyeti kifayet edecektir.

Bu ekseriyet, Türkiye dahil olmak üzere, Karadeniz sahilдарı Yüksek Âkid Tarafların dörtte üçünü ihtiva etmek suretile hesap edilecektir.

Tasdikân lilmakal yukarıda isimleri mezkûr murahhaslar işbu Mukavelenameyi imza etmişlerdir.

Montreux de yirmi temmuz bin dokuzyüz otuz altı tarihinde on bir nüsha olarak tanzim edilmiştir. Bunlardan Murahhaslar tarafından mühürlenmiş olan birinci nüsha, Fransa Cümhuriyeti

Hükümeti Hazinei evrakına vazedilecektir, diğer nüshalar da vaziülümza Devletlere teslim edilmiştir.

N. P. Nicolaev
Pierre Neicov
J. Paul-boncour
H. Ponsot
Stanley
S. M. Bruce
N. Politis
Raoul Bibica Rosetti

Zirde vaziülümza Japon Murahhaslar, işbu Mukavele ahkâmının, Akvam Cemiyeti azası olmayan bir Devlet sıfatile Japonyanın vaziyetini, gerek Akvam Cemiyeti misakına nazaran gerek mezkûr misak çerçevesi dahilinde münakid mütakabil muzaheret Muahedenamelerine göre hiç bir suretle tadil etmediğini ve Japonyanın betahsis 19 ve 25 nci maddeler ahkâmı dahilinde bu misak ve bu muahedeler hakkında tam bir serbestii takdir muhafaza ettiğini Hükümetleri namına beyan ederler.

N. Sato
Massa-aki Hotta

N. Titulesco
Cons. Contzesco
V. V. Pella
Dr. R. Aras
Suad Davaz
N. Menemencioglu
Asım Gündüz
N. Sadak
Maxime Litvinoff
Dr. I. V. Soubotitch

Lâhika - I

1. İşbu mukavelenamenin 2 nci maddesi mucibince istifa edilebilecek olan rüsum ve tekâlif aşağıdaki tabloda gösterilenler olacaktır. Türkiye Hükümetinin bu rüsum ve tekâliften kabul edebileceği muhtemel tenzilât, sancak farkı gözetilmeksizin, tatbik edilecektir.

İfa edilen hizmetin mahiyeti

Beher Neto hacim tonilâtosu (Net register tonnage) üzerinden istifa edilecek resim veya harç miktarı
Altın frank [1]

a) Sıhî kontrol	0,075
b) Fenerler, ziyalı şamandıralar, geçid şamandıraları ve saire:	
800 tona kadar	0,42
800 tondan fazlası	0,21
c) Tahlisiye hizmeti: Buna tahlisiye sandalları, roket istasyonları, sis düdükları, radiofarlar ve keza (b) fıkrasında dahil bulunmayan ziyalı şamandıralar veya aynı neviden diğer tesisat dahildir	0,10

2. İşbu lâhikanın 1 nci fıkrasına merbut tabloda tasrih edilen rüsum ve tekâlif Boğazlardan iki defa geçiş içindir. (Yani, Ege denizinden Karadenize bir geçiş ve Ege denizine dönüş seyahati veyahut Karadenizden Ege denizine Boğazlardan bir geçiş ve müteakiben Karadenize dönüş); Bununla beraber Eğer bir ticaret gemisi azimet seyahati için Boğazlara girdiği tarihten itibaren altı aydan fazla bir zaman sonra vaziyete göre Ege denizine veya Karadenize dönmek üzere Boğazlardan tekrar geçerse, bu gemi sancak farkı gözetilmeksizin bu rüsum ve tekâlifi ikinci defa olarak tediye ile mükellef tutulabilir.

3. Eğer, bir ticaret gemisi azimet geçişinde avdet etmeyeceğini beyan ederse, işbu lâhikanın birinci paragrafının (b) ve (c) fıkralarında derpiş edilen rüsum ve tekâlif hususunda tarifinin nisfını tediye edecektir.

4. İşbu lâhikanın birinci paragrafına merbut tabloda tarif edilen ve mevzu bahis hizmetlerin icab ettirdiği masrafları kapatmağa ve ihtiyat akçesi veya makul bir müdevver sermaye muhafazası için lüzumlu miktardan yüksek olmayacak olan rüsum ve tekâlif ancak işbu Mukavelenamenin 29 ncu maddesi ahkâmı tatbik edilmek suretile tezyid veya ikmal edileceklerdir. Bunlar, tediye tarihindeki kambiyo fiatine göre altın frank veya türk parası olarak tesviye olunur.

5. Ticaret gemileri kılavuzluk ve romorkaj gibi ihtiyarî hizmetler için, böyle bir hizmet, gemilerin acente veya kaptanlarının talebi üzerine Türk Makamatı tarafından lâyikile ifa edildiği takdirde, rüsum ve tekâlif tediyesine mecbur tutulabilirler. Türkiye Hükümeti işbu ihtiyarî hizmetlerin ifası için istifa edilecek rüsum ve tekâlif tarifesini zaman zaman neşredebilir.

6. İşbu tarifeler, mezkûr hizmetler 5 nci maddenin tatbiki suretile mecburî kıldığı hallerde tezyid edilmeyeceklerdir .

[1] Halen yüz kuruş, takriben altın 2 frank 50 santime muadildir.

Lâhika - II (1)

A. Maimahreç esası :

1. Bir su üstü gemisinin mai mahreç esası, tam mürettebatı ve makine ve kazanlarile denize açılmağa müheyya olan ve makine ve kazanların beslemesine mahsus mahrukâtı ile ihtiyat suyu hariç olmak üzere bütün esliha ve her türlü mühimmatını, tesisatını, teçhizatını, komanyasını, mürettebatı için tatlı suyu, muhtelif erzakını ve harb esnasında taşıyacağı her nevi alât ve edevat ve yedek parçalarını hâmil olan, inşası itmam edilmiş bir geminin mai mahrecidir.

2. Bir denizaltı gemisinin mai mahreç esası; tam mürettebatı ve motör cihazı ile denize açılmağa müheyya olan ve mahrukâtı, yağlama yağı, tatlı suyu ve her nevi (ballast) suyu hariç olmak üzere bütün silâhlarını, her türlü mühimmatını, tesisatını, teçhizatını, mürettebatının komanyasını ve harb esnasında taşıyacağı muhtelif alât ve edevatı ve her nevi yedek parçalarını hâmil bulunan (dalma sarnıçlarının suyu hariç) inşası itmam edilmiş geminin su üstünde mai mahrecidir.

3. (Ton) kelimesi, (Metrik ton) tabirindekinden gayri, 1.016 kilogramlık (2.240 librelilik) bir tonu ifade eder.

B. Sınıflar :

1. Hattı harb gemileri aşağıdaki iki talî sınıftan birine mensub olan su üstü harb gemileridir :

a) Tayyare ana gemileri, muavin gemiler veya (b) talî sınıfına mensub hattı harb gemilerinden maada, mai mahreci 10 000 (10 160 metrik ton) tondan fazla olan veya 203 milimetre (8 pus) çapından yukarı bir topla mücehhez su üstü harb gemileridir.

b) Tayyare ana gemilerinden maada maimahreci 8 000 (8.128 metrik ton) tondan yukarı olmayan ve 203 milimetre (8 pus) çapından yukarı bir topla mücehhez bulunan suüstü harb gemileridir.

2. Tayyare ana gemileri, hacimleri ne olursa olsun, başlıca tayyare taşımak ve bunları denizde harekete geçirmek için inşa edilmiş veya tertibatlandırılmış suüstü harb gemileridir. Eğer, bir harb gemisi başlıca tayyare taşımak ve bunları denizde harekete geçirmek için inşa edilmemiş veya tertibatlandırılmamış ise bu gemiye bir inme veya havalanma güvertesinin kurulması bunun tayyare ana gemileri sınıfına ithalini intaç eylemez.

Tayyare ana gemileri sınıfı iki talî sınıfa ayrılır, şöyle ki:

a) Tayyarelerin uçabilecekleri veya konabilecekleri bir güverte ile mücehhez olan gemiler;

b) Yukarıda (a) fıkrasında tarif edilen bir güverte ile mücehhez bulunmayan gemiler.

3. Hafif suüstü gemileri, tayyare gemileri, küçük muhabere gemileri veya muavin gemilerden maada maimahreci 10 000 (10.160 metrik ton) tonu geçmemek üzere 100 tondan (102 metrik ton) fazla olan ve 203 milimetre (8 pus) çapından yukarı topla mücehhez bulunmayan suüstü harb gemileridir.

Hafif suüstü gemileri sınıfı üç talî sınıfa ayrılır, şöyle ki:

a) 155 milimetre (6.1 pus) çapından yukarı bir top taşıyan gemiler,

b) 155 milimetre (6.1 pus) çapından yukarı top taşımayan ve maimahreci 3 000 (3.048 metrik ton) tondan yukarı olan gemiler,

c) 155 milimetre (6. 1 pus) çapından yukarı top taşıyan ve maimahreci 3 000) (3.048 metrik ton) tondan yukarı olmayan gemiler.

4. Denizaltı gemileri, denizin sathı altında seyyüsefer etmek üzere inşa edilmiş bütün gemilerdir.

5. Küçük muharebe gemileri muavin gemilerden maada maimahreci 2 000 (2032 metrik ton) tonu tecavüz etmemek üzere 100 (102 metrik ton) tondan fazla olan, fakat aşağıdaki evsafım hiç birini haiz bulunmayan suüstü harb gemileridir:

a) 155 milimetre (6. 1 pus) çapından yukarı bir topla mücehhez olmak;

b) Torpil atmak için inşa veya teçhiz edilmiş bulunmak;

(1) İşbu lâhika metinleri 25 mart 1936 tarihli Londra Bahri Mukavelenamesinden iktibas edilmiştir.

c) 20 milden fazla sürat temin etmek üzere inşa edilmiş olmak.

6. Muavin gemiler, askerî filoya mensub olup maimahreci 100 tondan (102 metrik ton) fazla bulunan, normal olarak filo hizmetinde veya asker naklinde ve yahud muharebe yapan gemilerin kullanıldıkları hizmetten başka her hangi bir hizmette kullanılan, muharebe yapan gemi olmak için hassaten inşa edilmemiş olan ve aşağıdaki evsafıtan hiç birini haiz bulunmayan suüstü gemileridir:

- 155 milimetre (6.1 pus) den yüksek bir çapta bir topla mücehhez olmak;
- 76 milimetre (3 pus) den yüksek bir çapta sekiz toptan fazla topla mücehhez olmak;
- Torpil atmak için inşa veya techiz edilmiş bulunmak;
- Zirhli lavhalarla muhafaza edilmek üzere inşa edilmiş olmak;
- 28 milden fazla bir sürate erişmek için inşa edilmiş olmak;
- Tayyareleri denizde harekete getirmek üzere bilhassa inşa edilmiş veya tertibatlandırılmış olmak;
- Tayyare uçurmak için, ikiden fazla âletle mücehhez bulunmak.

C. Yaşını doldurmuş gemiler:

Aşağıdaki sınıflara ve tâli sınıflara mensub gemiler inşalarından itibaren atide adetleri gösterilen seneler geçince «yaşını doldurmuş» telâkki edileceklerdir:

a) Bir hattı harb gemisi için	26 sene
b) Bir tayyare ana gemisi için	20 »
c) (a) ve (b) tâli sınıflarından bir hafif suüstü gemisi için:	
i) 1 kânunusani 1920 tarihinden evvel tezgâha konmuş ise	16 sene
ii) 31 kânunusani 1919 tarihinden sonra tezgâha konmuş ise	20 »
d) (c) tâli sınıfa mensub bir hafif suüstü gemisi için	16 »
e) Bir denizaltı gemisi için	13 »

Lâhika - III

Japon donanmasına mensub, aşağıda irae edilen yaşını doldurmuş üç mekteb gemisi meyanından iki geminin Boğazlardaki limanları birlikte ziyaretine müsaade edilmesi mukarrerdir. Bu iki geminin mecmu tonajı bu halde 15 000 tona muadil addolunacaktır.

	Tezgâha konma tarihi	Hizmete girme tarihi	Maimahrec esas (ton)	Teslihat
Asama	20 - X - 1896	18 - III - 1899	9.240	IV×200 mm. XII×150 mm.
Yakumo	1 - IX - 1898	20 - VI - 1900	9.010	IV×200 mm. XII×150 mm.
İwate	11 - XI - 1898	18 - III - 1901	9.180	IV×200 mm. XIV×150 mm.

Lâhika - IV

1. İşbu Mukavelenamenin 18 nci maddesinde derpiş edilen Karadeniz sahilardı Devletlere aid filoların tonaj yükünunun hesabına idhal edilecek gemilerin sınıfları ve talî sınıfları berveghiatidir:

Hattıharb gemileri:

(a) talî sınıfı

(b) talî sınıfı

Tayyare ana gemileri:

(a) talî sınıfı

(b) talî sınıfı

Hafif suüstü gemileri:

(a) talî sınıfı

(b) talî sınıfı

(c) talî sınıfı

Denizaltı gemileri:

İşbu mukavelenameye merbut II numaralı lâhıkadaki tarifelere göre.

Tonaj yekünunun hesabında nazarı itibare alınması lâzımgelen maimahrec III numaralı lâhıkada tarif edilen maimahrec esasıdır. Mezkûr lâhıkada tarif edildiği üzere ancak «Yaşını doldurmamış» gemiler nazarı itibare alınacaktır.

2. 18 nci maddenin (b) fıkrasında derpiş edilen tebligatın ayrıca işbu lâhıkanın birinci fıkrasında zikredilen sınıf ve talî sınıf gemilerin tonaj yekünunu da ihtiva etmesi lâzımdır.

PROTOKOL

Bu günkü tarihli Mukavelenameyi imza ettikleri sırada zirde vaziülimza Murahhaslar, Hükümetlerini teahhüd altına alarak aşağıdaki ahkâmı kabul ettiklerini beyan ederler.

1. Türkiye, mezkûr Mukavelenamenin mukaddemesinde tarif edilen Boğazlar mmtakasını derhal yeniden askerileştirebilecektir.

2. 15 ağustos 1936 tarihinden itibaren Türkiye Hükümeti, mezkûr Mukavelenamede tasrih edilen rejimi muvakkaten tatbik edecektir.

3. İşbu Protokol bu günkü tarihten itibaren muteber olacaktır.

Montreux de yirmi temmuz bin dokuz yüz otuz altı tarihinde tanzim edilmiştir.

N. P. Nicolaev

Pierre Neicov

J. Poul - Boncour

H. Ponsot

Stanley

S. M. Bruce

N. Politis

Raoul Bibica Rosetti

N. Sato (ad referendum)

Massa - aki Hotta (ad referendum)

N. Titulesco
Cons. Contzsko
V. V. Pella
Dr. R. Aras
Suad Davas
N. Menemenciođlu
Asım Gündüz
N. Sadak
Maxime Litvinoff
Dr. I. V. Soubbotitch

